

TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI VAKFI

TÜRK DÜNYASI AKADEMİK BAKIŞ

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Journal of Turkic World Academic Perspective

"DİLDE, FİKİRDE VE İŞTE BİRLİK"

İSMAİL GASPRALI

CİLT 6 • SAYI 11 • YIL 2026

E-ISSN: 2791-8270

TÜRK DÜNYASI AKADEMİK BAKIŞ
(TDAB)

Journal of Turkic World Academic Perspective
(TWAP)

YAYIN DÖNEMİ
PUBLICATION PERIOD
Bahar / Spring

YIL YEAR	CİLT VOLUME	SAYI ISSUE
2026	6	11

E-ISSN: 2791- 8270

DOI: 10.52703/ay

YAYINCI / PUBLISHER

Akademik Yorum
<https://www.akademikyorum.com/>

SAHİBİ/ OWNER

Prof. Dr. Mehmet YÜCE
profdrmehtemyuce@gmail.com
Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü 16059
Görükle/Bursa

EDİTÖR/EDITOR

Prof. Dr. Mehmet YÜCE
profdrmehtemyuce@gmail.com
Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü 16059
Görükle/Bursa

EDİTÖR YARDIMCISILARI/ DEPUTY EDITORS

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ÇELİK
celikmuhammed@gmail.com
Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü 16059
Bursa/TÜRKİYE

ALAN EDİTÖRLERİ/SECTION EDITORS

YABANCI DİL EDİTÖRÜ / FOREIGN LANGUAGE EDITOR

Prof. Dr. Muhtarhan OROZBAY
BM Kültür Çeşitliliği Örgütü Genel Sekreteri- Kazakistan
Doç. Dr. Shurubu KAYHAN
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi- Türkiye
Dr. Cholpon KAMBAROVA
Bağımsız Araştırmacı- Kırgızistan

PUBLICATION BOARD / YAZI KURULU

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ÇELİK
Proje Asistanı Nilay AKBULUT

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Ahmet Vecdi CAN	Sakarya Üniversitesi- Türkiye
Prof. Dr. Kutluk Kağan SÜMER	İstanbul Üniversitesi- Türkiye
Prof. Dr. Hayati BEŞİRLİ	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi- Türkiye
Prof. Dr. Bolat MİRZALİYEV	Miras Üniversitesi- Kazakistan
Prof. Dr. Halim KAZAN	İstanbul Üniversitesi- Türkiye
Prof. Dr. Veysel BOZKURT	İstanbul Üniversitesi- Türkiye
Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR	İstanbul Üniversitesi- Türkiye
Prof. Dr. Hüsamettin İNANÇ	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi- Türkiye
Prof. Dr. Serkan DİLEK	Kastamonu Üniversitesi- Türkiye
Prof. Dr. İsmail ŞAHİN	Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi- Türkiye
Prof. Dr. Ersin MÜEZZİNOĞLU	Karabük Üniversitesi - Türkiye
Prof. Dr. Aysel ERCİŞ	Erzurum Atatürk Üniversitesi- Türkiye
Prof. Dr. Erol KUTLU	Eskişehir Anadolu Üniversitesi- Türkiye
Prof. Dr. Gökhan GÜNEYSU	Eskişehir Üniversitesi- Türkiye
Prof. Dr. Köksal ŞAHİN	Sakarya Üniversitesi- Türkiye
Prof. Dr. Abdulmecit NUREDDİN	Uluslararası Vizyon Üniversitesi- Makedonya
Doç. Dr. Erdal ŞEN	Fenerbahçe Üniversitesi- Türkiye
Doç. Dr. Süleyman ÖZMEN	İstanbul Rumeli Üniversitesi- Türkiye
Doç. Dr. Kürşad GÜLBEYAZ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi- Türkiye
Doç. Dr. Davran YOLDAŞEV	Uluslararası K. Ş. Toktomamatov Üniversitesi- Kırgızistan
Doç. Dr. Geray MUSAYEV	Devlet İktisat Üniversitesi- Azerbaycan
Doç. Dr. Oktay KULİYEV	Devlet İktisat Üniversitesi- Azerbaycan
Doç. Dr. Erdem ÖZDEMİR	Bursa Uludağ Üniversitesi- Türkiye
Doç. Dr. M. Hanifi ERCOŞKUN	Atatürk Üniversitesi- Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Çağrı ERGEZER	Uluslararası K. Ş. Toktomamatov Üniversitesi- Kırgızistan
Dr. Muzaffarkhon JONİEV	İmam Tirmizi U. Bilimsel Araştırma Merkezi- Özbekistan

DANIŞMA KURULU / SCIENTIFIC ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Fadıl HOCA	Uluslararası Vizyon Üniversitesi- Makedonya
Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ	Bursa Uludağ Üniversitesi- Türkiye
Prof. Dr. Veysel BOZKURT	İstanbul Üniversitesi- Türkiye
Prof. Dr. Mensur NUREDDİN	Uluslararası Vizyon Üniversitesi- Makedonya
Prof. Dr. Recai COŞKUN	İzmir Bakırçay Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Elmira HURİBAEVA	Uluslararası K. Ş. Toktomamatov Üniversitesi Kırgızistan
Prof. Dr. Muhtarhan OROZBAY	BM Dünya Kültür Çeşitliliği Örgütü Gen. Sek.-Kazakistan
Doç. Dr. Fariz AHMEDOV	Devlet İktisat Üniversitesi- Azerbaycan
Doç. Dr. Maria KOÇKORBAEVA	Kyrgyz Economic University- Kırgızistan

Doç. Dr. Atilla JORMA
Doç. Dr. Raqif KASIMOV
Dr. Öğr. Üyesi Muhittin ZÜGÜL
Öğr. Gör. Yusif ALİYEV
Közhan YAZGAN
Abdirimov Bekzod MURATOVİÇ

Uluslararası Vizyon Üniversitesi- Makedonya
Devlet İktisat Üniversitesi- Azerbaycan
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi- Türkiye
Devlet İktisat Üniversitesi- Azerbaycan
Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Başkanı -Türkiye
Özbekistan Cumhuriyeti Maneviyat ve Marifet Merkezi
Harezm Bölgesi Başkanı- Özbekistan

BU SAYININ HAKEMLERİ/ REFEREES FOR THIS ISSUE

Prof. Dr. Mahir KALFA

Hacettepe Üniversitesi- Türkiye

Öğr. Gör. Dr. Önder SAATÇI

Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi- Türkiye

İNDEKSLER ve DİZİNLER / INDEXES and PLATFORMS

Dergi adresinden ulaşılabilecektir.

YAYIN HAKLARI/ PUBLICATION RIGHTS

Bu dergide yayımlanan yazılarda ileri sürülen görüşler yazarlara aittir. Articles published in this journal represent only the views of the contributors.

Copyright © 2020.

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, Akademik Yorum platformu'nun yazılı izni olmadan, fotokopi yoluyla veya elektronik, mekanik ve sair suretlerle kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz, kayda alınamaz.

All rights reserved. No part of this publication may be copied, reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by means, without the prior expressed permission in writing of the Akademik Yorum platform.

Copyright © 2020.

Dergi açık erişimlidir (CC BY-NC)./ The journal is open access (CC BY-NC). Derginin hiçbir aşamasında yazarlardan hiçbir ad altında ücret talep edilmemektedir./ No fee is charged to the authors under any name at any stage of the journal.

Dergi tamamen ücretsizdir./ The journal is completely free.

İLETİŞİM / CONTACT

Akademik Yorum
info@akademikyorum.com
<https://www.akademikyorum.com/>

TABLE OF CONTENTS / İÇİNDEKİLER

Araştırma Makalesi/Research article

IRAK (KERKÜK) İLE SURİYE (BAYIRBUCAK) TÜRKMEN AĞIZLARINDAKİ ŞAHIS EKLERİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME

*A COMPARATIVE EVALUATION ON THE PERSONAL SUFFIXES OF TURKMEN DIALECTS OF IRAQ (KIRKUK) AND SYRIA
(BAYIRBUCAK)* (1- 17)

[Esen YAVUZASLAN](#)

Türk Dünyası Akademik Bakış

IRAK (KERKÜK) İLE SURİYE (BAYIRBUCAK) TÜRKMEN AĞIZLARINDAKİ ŞAHIS EKLERİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME

Esen YAVUZASLAN^{©1}

Araştırma Makalesi	ÖZET
<p><i>Makale Süreci:</i></p> <p>Gönderme: 21/09/2025 Düzeltilme: 30/12/2025 Kabul: 12/02/2026 Yayın: 23/05/2026</p> <p>Bu makale kontrol edildi</p> <p> oranı: 15%</p> <p>JEL Kodları: Y 80, K49, I38.</p> 	<p>Bu çalışma, Irak'ta konuşulan Kerkük Türkmen ağızı ile Suriye'nin Lazkiye iline bağlı Bayırbucak bölgesinde konuşulan Bayırbucak Türkmen ağızı arasında şahıs ekleri bakımından karşılaştırmalı bir dilbilimsel inceleme üzerinedir. Türkmen ağızları, Türk dilinin farklı coğrafyalarda gelişmiş varyantları olarak hem tarihi hem de sosyolingüistik açıdan büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışma, her iki ağızda kullanılan şahıs eklerinin fonetik, morfolojik ve işlevsel yönlerini analiz ederek, Türkiye Türkçesi yazı dili ile benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmanın temel amacı hem Kerkük hem de Bayırbucak Türkmen ağızlarında şahıs eklerinin kullanımı konusunda ayrıntılı ve sistematik bir karşılaştırma sunmak, bu yapı birimlerinin Türk dilinin genel yapısı içindeki yerini daha iyi kavramak ve Türk lehçeleri arasındaki çeşitliliği bilimsel düzeyde belgelemektir. Çalışmada, şahıs eklerinin kullanıldığı çeşitli sözcük ve cümle örnekleri üzerinden ayrıntılı analizler yapılmış, her iki ağızda görülen biçimbilimsel (morfolojik) farklılıklar örneklerle desteklenerek sunulmuştur. Bayırbucak Türkmen ağızı, Oğuz grubu Türk lehçeleri içinde yer almakta olup özellikle Güneybatı Oğuz ağızları (Anadolu ve Batı Rumeli ağızları) ile benzerlik göstermektedir. Türkiye Türkçesi ile yüksek oranda ortak yapılar taşıyan bu ağız, fonetik ve morfolojik açıdan yazı diline daha yakın bir konumdadır. Öte yandan, Kerkük Türkmen ağızı, Azerbaycan Türkçesi ağızlarına yakınlığıyla dikkat çeker ve bu yönüyle daha farklı bir ağız grubu içinde değerlendirilebilir. Kerkük ağızı, tarihî ve kültürel etkileşimlerin etkisiyle bazı ses olayları ve ek biçimlerinde Türkiye Türkçesinden farklılaşmalar göstermektedir. Bu farklılıkların temelinde; coğrafi izolasyon, çevresindeki dillerle (özellikle Arapça ve Kürtçe) olan temas, tarihsel göç hareketleri ve siyasi sınırlar gibi dil dışı etkenler yer almaktadır. Çalışma kapsamında her iki bölgeden derlenen özgün veriler, saha araştırması ve yazılı kaynak taraması yoluyla elde edilmiş; bu veriler doğrultusunda şahıs eklerinin sistematik karşılaştırması yapılmıştır. Bu çalışma, yalnızca dilbilimsel açıdan değil, aynı zamanda kültürel kimlik, tarihî bağlantılar ve Türk dilinin çeşitliliği açısından da önemli veriler sunmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın sonunda ulaşılan bulgular, Türkmen ağızlarının dilsel zenginliğini ve korunması gereken kültürel miras niteliğini ortaya koyarken, aynı zamanda Türk dünyası lehçeleri arasındaki bağların güçlendirilmesine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.</p> <p>Anahtar Kelimeler: Türkmen, Kerkük, Suriye, Şahıs Ekleri, Ağız.</p>

© Sorumlu Yazar/Corresponding author.

¹ Doktora Öğrencisi, Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, esenabdullah88@gmail.com, Bartın, Türkiye.

A Comparative Evaluation On The Personal Suffixes Of Turkmen Dialects Of Iraq (Kirkuk) and Syria (Bayır Bucak)

Research Article

ABSTRACT

Article Process:

Submitted: 21/09/2025
Revised: 30/12/2025
Accepted: 12/02/2026
Available: 23/05/2026

This article checked by
 iThenticate
score: 15%

JEL Codes: Y 80, K49,
I38.

This study presents a comparative linguistic analysis of the person suffixes in the Kirkuk Turkmen dialect spoken in Iraq and the Bayır Bucak Turkmen dialect spoken in the Bayır Bucak region of Syria's Latakia province. Turkmen dialects are of great historical and sociolinguistic importance as variants of the Turkish language that have developed in different geographical areas. In this context, the study aims to highlight the similarities and differences between the person suffixes used in both dialects in terms of their phonetic, morphological, and functional aspects, and compare them with the written language of Turkish. The primary objective of the research is to provide a detailed and systematic comparison of the use of person suffixes in both the Kirkuk and Bayır Bucak Turkmen dialects, to better understand their place within the general structure of the Turkish language, and to document the variations between Turkish dialects at a scientific level.

The study includes in-depth analyses of various word and sentence examples where person suffixes are used, and presents the morphological differences observed in both dialects, supported by examples. The Bayır Bucak Turkmen dialect belongs to the Oghuz group of Turkish dialects and particularly resembles the Southwestern Oghuz dialects (such as the Anatolian and Western Rumelia dialects). This dialect, which shares many structural similarities with Turkish, is closer to the written language in both phonetic and morphological terms. On the other hand, the Kirkuk Turkmen dialect is notable for its closeness to the dialects of Azerbaijani Turkish and could be considered part of a different dialect group. The Kirkuk dialect exhibits differences from Turkish in some phonological processes and affix forms, influenced by historical and cultural interactions. These differences are largely due to extralinguistic factors such as geographical isolation, contact with surrounding languages (particularly Arabic and Kurdish), historical migration movements, and political borders.

The original data collected from both regions through field research and written source review were systematically compared in terms of the person suffixes. This study aims to provide not only linguistic insights but also valuable data regarding cultural identity, historical connections, socio-linguistic aspects and diversity of Turkish language. The findings of the research highlight the linguistic richness of Turkmen dialects and their significance as a cultural heritage that needs to be preserved, while also contributing to strengthening the ties between the dialects of the Turkish-speaking world.

Keywords: Turkmen, Kirkuk, Syria, Personal Suffixes.

EXTENDED ABSTRACT

 Makale/Article Doi:
<http://dx.doi.org/10.52703/ay.243>

The Turkish language, throughout its history, has spread across a vast geography influenced by political, economic, and cultural migration movements. This spread has resulted in a rich diversity of dialects and regional variations. Among these, the most intensively diverse of Turkish is the Oghuz branch. The dialects of Kirkuk in Iraq and Bayır Bucak in Syria hold a special place both historically and sociolinguistically within this branch. These two dialects not only represent the southern regions of Oghuz Turkish but also carry traces of social memory and cultural continuity in their language.

The Oghuz group, throughout its history, has not only been a language family but also a zone that reflects inter-regional contacts, migration routes, and cultural exchange. Therefore, each dialect contains both conservative and innovative linguistic characteristics. The Kirkuk and Bayır Bucak dialects, in this context, present two complementary forms.

The Kirkuk dialect, due to its geographical location, has developed through contact with Arabic and Kurdish, leading to a hybrid morphological structure that combines archaic Oghuz features. On the other hand, the Bayır Bucak dialect, due to its proximity to Anatolian Turkish, has preserved a more stable phonological system and continues to retain the nasal /fi/ sound, one of the characteristics of Old Oghuz Turkish.

Both dialects represent two different examples of the frequently encountered linguistic dualities of 'isolationist language structure' and 'language change due to contact.' The Bayır Bucak dialect, having developed in a more closed cultural environment, has preserved older elements, while the Kirkuk dialect, situated in an open contact zone, has undergone transformations. This contrast is a central subject of modern dialect studies.

This study provides a detailed analysis of the structural features of personal suffixes used in both dialects, comparing them with the written standard Turkish to reveal both historical

continuity and regional divergence. Personal suffixes are crucial not only for identifying the person performing the action in Turkish but also for providing strong evidence regarding the historical development of the language. A comparative study of the Oghuz dialects provides a substantial database for Turkish language atlases, dialect classifications, and historical grammar studies. The selection of personal suffixes is not coincidental, as these suffixes clearly show both phonological and morphological mobility. Given the agglutinative structure of Turkish, even a slight variation in a suffix can offer multi-layered information about the historical roots of the dialects. This research aims to analyze the personal suffixes used in the Kirkuk and Bayır Bucak dialects from both historical and morphological perspectives, evaluating the similarities and differences between the two in terms of their position within Oghuz Turkish. The study is guided by the following research questions:
What phonological and morphological features distinguish the personal suffixes in the Kirkuk and Bayır Bucak dialects when compared to standard Turkish?
How do the personal suffixes derived from pronouns and possessive suffixes shape up in each dialect?
What historical and geographical factors led to the $\tilde{n} \rightarrow v$ shift in the Kirkuk dialect?
What aspects of Old Oghuz Turkish does the continued existence of the nasal / \tilde{n} / sound in the Bayır Bucak dialect represent?
How do the findings contribute to a classification and typological framework for the southern branch of Oghuz Turkish?
How do shared archaic elements shed light on the historical continuity of Oghuz identity?
Each of these questions is designed not only to identify the suffix forms but also to determine which historical stage a dialect is closer to, what innovations it has adopted, and which features it has retained. As a result, the research goes beyond morphological analysis, contributing to the answers to fundamental questions of historical linguistics. The study adopts a qualitative approach, combining descriptive, comparative, and historical linguistics methods. Data was collected from dialect texts, field surveys, folkloric narratives, and language materials in the literature. For the Kirkuk dialect, sources include Bayatlı, Terzibaşı, Şahbaz, Saatçi, and Kardeşlik journals, while for the Bayır Bucak dialect, Yıldırım's fieldwork is used as the primary reference. Additionally, the data was supported by sub-methods such as comparative phonetic analysis, root-suffix integration, vowel harmony violations, sound changes, and form variant comparisons. The inclusion of both natural speech examples and fixed patterns in folkloric texts has made it possible to more reliably identify the contexts in which the suffixes are used. The analysis process involved identifying the types of personal suffixes, classifying their morphological behavior, and determining phonological change processes. Comparisons with historical Oghuz Turkish were made, and the influences of contact languages such as Arabic, Kurdish, and Anatolian dialects were assessed. This holistic approach provided a strong method for explaining both historical and geographical divergences. In this study, another aspect of the methodological approach is the interpretation of phonological changes in light of historical sources. The dialect materials also include proverbs, idioms, and traditional speech patterns such as blessings and curses that are part of the cultural memory of the same Turkmen communities. These fixed expressions, which contain the least altered uses of personal suffixes, offer significant evidence for historical continuity. Specifically, the preservation of long vowels in the Kirkuk region and the nasal / n / sound in the folkloric products of the Bayır Bucak region clearly illustrate the historical depth of the dialects. Therefore, the analysis is grounded in current data and the linguistic texture of cultural texts.

Findings: Kirkuk Türkmen Dialect
The Kirkuk Türkmen dialect is one of the areas where archaic features are most intensely preserved within the southern group of Oghuz dialects. Pronoun-based personal suffixes show strong parallels with Old Anatolian Turkish:
1st singular: -am/-em
2nd singular: -san/-sen
1st plural: -ıg/-ig
2nd plural: -sız/-suz
These suffixes reflect the continuation of the use of wide vowels in Old Turkish. A notable feature of this dialect is the transformation of the back-palatal / \tilde{n} / sound into / v /: $göz\tilde{n} \rightarrow göz\tilde{v}$, $yaz\tilde{n} \rightarrow yaz\tilde{v}$, $eviniz \rightarrow evivuz$. This shift results from both phonetic change and the influence of contact languages, especially Arabic and Kurdish, which heavily feature labial sounds, causing the loss of the palatal sound over time. This process has worked in two ways: both in roots and suffixes, resulting in the shift from / \tilde{n} / to / v /.

The preservation of long vowels is also a characteristic of the Kirkuk dialect. The use of both the suffixed and unsuffixed forms of the imperative in the 2nd singular (apar/apargına) and the use of the 1st plural imperative in the optative form (alağ, atağ) shows the existence of a highly layered inflection system.

Another distinctive feature of the Kirkuk dialect is the preservation of long vowels. The ability to use the 2nd person singular imperative both with and without suffixes (apar / apargına) and the use of the 1st plural imperative in the optative mood (alağ, atağ) indicate the presence of a highly layered inflection system in the dialect.

A further notable aspect of the personal suffixes in both the Kirkuk and Bayır Bucak dialects is how the suffixes combine with the verb roots. In the Kirkuk dialect, although the suffixes appear to violate vowel harmony, they form a natural harmony within the phonetic flow, indicating that the changes in sound values due to contact with other languages have been reflected in the morphological structure. In contrast, in the Bayır Bucak dialect, the suffixes maintain their historical forms when attaching to verb roots, highlighting the preservation of very old Oghuz forms such as -(y)uk, -(y)ık. This demonstrates the continued vitality of these archaic Oghuz usages.

Findings: Bayır Bucak Türkmen Dialect

The Bayır Bucak Türkmen dialect, while closer to standard Turkish, preserves many features of Old Oghuz phonology. In pronoun-based suffixes, the nasal /ñ/ sound is preserved in both the 2nd singular and 2nd plural:

-sıñ, -suñ

-sıñız, -suñuz

The possessive suffixes also retain this preservation: -ñ, -ñız. This indicates that the nasal /ñ/ sound is not only a systematic continuity but also a phonologically significant identity marker for the community. The speakers of this dialect consciously or unconsciously preserve this sound, which can be seen as a sign of linguistic resistance to change.

The 1st plural suffix is -(y)ık / -(y)uk, which is one of the clearest indicators of historical continuity. The imperative mood is similar to standard Turkish, but only the 1st plural optative uses a form like (y)alım. These features show that the Bayır Bucak dialect carries both innovative and archaic balances.

Comparative Evaluation

The primary difference between the two dialects can be read through the historical development of the nasal /ñ/ sound:

Kirkuk: ñ → v transformation

Bayır Bucak: preservation of nasal /ñ/

Standard Turkish: ñ → n standardization

This table reveals a three-stage historical development in the southern Oghuz region:

Archaic period: preservation of /ñ/ (Bayır Bucak)

Transition period: ñ → v (Kirkuk)

Standard period: ñ → n (Standard Turkish)

This threefold development line shows that the historical stages of the Turkish language are not merely abstract ideas found in books but observable processes in living dialects.

This development is not just a phonological process but also a sociolinguistic pattern reflecting cultural contacts and migration movements. The shared feature of "1st plural imperative = optative form" across both dialects highlights a common inflectional heritage in Oghuz Turkish.

The comparison of these two dialects not only aids in understanding phonological differentiation but also provides insight into the historical mobility of the speaking communities. The more homogeneous settlement structure of the Bayır Bucak Turks has reinforced linguistic conservatism, while the multilingual context of Kirkuk has accelerated the spread of linguistic innovations.

The extensive findings of this study clearly show the direct relationship between linguistic change and social structure. The Bayır Bucak Turks, due to their proximity to Turkey, have had continuous contact with Anatolian dialects, which has contributed to the phonological stability of their language. On the other hand, the Kirkuk Turks, having had intense contact with Arabic and Kurdish in the multilingual environment of Iraq, have undergone innovative phonological transformations.

The most important factor determining linguistic contact is social mobility. The more a society interacts with different ethnic groups, the faster phonological changes occur; conversely, in closed or semi-closed societies, archaic elements are preserved more strongly. This study clearly highlights this sociolinguistic connection.

The preservation of archaic features in a language is directly related to the historically continuous social structure of the community. The nasal /ñ/ in Bayır Bucak is a prime example of this. In contrast, the /v/-shift in Kirkuk represents a transformed Oghuz layer

<p>License:</p> <p>This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License</p>	<p>under contact. These two divergent paths are significant in understanding how the historical layers of Turkish still live today. Furthermore, the geographical locations of the dialects are key variables in determining the speed of the spread of linguistic innovations. In the linguistically intensive Kirkuk region, innovative suffix forms spread quickly, while in Bayırbucak, traditional forms have been passed down through generations. This study has thoroughly explored the morphological diversity of southern Oghuz Turkish by comparing the personal suffixes in the Kirkuk and Bayırbucak dialects. The $\tilde{n} \rightarrow v$ transformation in the Kirkuk dialect reflects the impact of regional contacts on language, while the preservation of nasal /\tilde{n}/ in Bayırbucak represents the survival of the old phonological system of Turkish. The findings show that: The Bayırbucak dialect, while closer to standard Turkish, preserves an important portion of archaic layers. The Kirkuk dialect presents a hybrid structure that combines both archaic and innovative features. These two dialects serve as natural laboratories representing the historical periods of Oghuz Turkish. The comparative data contributes to language atlas studies, typological classifications, and a reevaluation of the Oghuz branch. Additionally, it emphasizes the importance of preserving the oral cultural heritage of the Türkmen communities through language and underscores the need for intensified field research. In conclusion, the diversity of personal suffixes observed in both dialects provides an opportunity to comprehensively understand the historical and geographical layers of Oghuz Turkish. This study has shown that focusing on the suffix system in dialect research yields extremely valuable results in analyzing the deep structure of a language. New field studies on a larger scale will support these findings and contribute to a clearer understanding of the general typology of the Oghuz branch.</p>
<p>Atıf Nasıl Yapılır?</p>	<p>Yavuzaslan E. (2026). "Irak (Kerkük) ile Suriye (Bayırbucak) Türkmen Ağızlarındaki Şahıs Ekleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme", <i>Türk Dünyası Akademik Bakış Dergisi</i>, 6(11): 1- 17, DOI: http://dx.doi.org/10.52703/ay.243.</p>
<p>How to Cite?</p>	<p>Yavuzaslan E. (2026). "A Comparative Evaluation On The Personal Suffixes Of Turkmen Dialects Of Iraq (Kirkuk) and Syria (Bayırbucak)", <i>Journal of Turkic World Academic Perspective</i>, 6(11): 1- 17, DOI: http://dx.doi.org/10.52703/ay.243.</p>

GİRİŞ

2011'den sonra Suriye'de yaşanan iç savaş şartları nedeniyle Anadolu'ya göç eden Suriye Türkmenleri çoğunlukla Hatay, Kilis, Osmaniye Malatya, Gaziantep illeri ile bazı ilçelerine ve sonrasında İstanbul gibi büyük şehirlere yerleştiler. Türkiye gündemine zaman zaman çeşitli konularla gelen Türkmenlerin, dilleri ile ilgili çalışmalar hem bilimsel çevreler hem de kamuoyu tarafından yeterince bilinmemektedir. Bunun nedeni yapılan çalışmaların az olmasının yanı sıra bu alanda çalışma yapan kişi ve kurum sayısının dar bir çerçevede olması. Bu makalede her iki ağzın şahıs eklerini Türkiye Türkçesi yazı diliyle karşılaştırarak benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya çıkarmak amacıyla çalışılmıştır. Çalışmada, Irak Türkmenlerinin Kerkük ağzı ile Suriye Türkmenlerinin Bayırbucak Türkmen ağzının şahıs ekleri, Türkiye Türkçesiyle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Yapılan çalışmada Irak Türkmen Türkçesindeki ve Suriye Türkmen Türkçesindeki şahıs eklerinin kullanımının hangi Oğuz lehçesine daha yakın olduğu değerlendirilmiştir. Bu makaleyle Irak Türkmen (Kerkük Ağzı), Suriye Türkmenlerinin (Bayırbucak Ağzı) ve Türkiye Türkçesi yazı dilinin şahıs eklerinin benzerliklerini ve farklılıkları bu makaleyle tespit edilmiştir. Ortadoğu'da Türk varlığı denilince iki toplum ön plana çıkmaktadır. Bunlar Irak ve Suriye Türkleridir, Anadolu'nun

hemen yanı başında tren hattı ile sınırları çizilen Türkmenler, yürekleri kadar dilleri ile de Anadolu'nun ayrılmaz bir parçasıdır. Bu iki bölgedeki Türkçe ile ilgili karşılaştırmalı çalışma bugüne kadar yapılmamıştır. Irak Türkmen Türkçesi ve Suriye Türkmen Türkçesi karşılaştırması kapsam olarak geniş olacağından, çalışmada Kerkük Ağzı ile Bayır Bucak Türkmen ağzının şahıs ekleri ele alınmıştır ve bu iki ağz Türkiye Türkçesi yazı dili ile karşılaştırılmıştır.

Irak Türkleri zor şartlarda da olsa dil üzerine çalışmalar yapmış ve okullarda Türkçeyle eğitim alma imkânı bulmuşlardır. Ancak Suriye Türkleri dil konusunda çalışma yapamamışlar ve kendi dillerinde eğitim alamamışlardır (Yıldırım, 2018). Irak Türkmen ağzları üzerine yapılan bilimsel çalışmalarından bazıları şunlardır; Hüseyin Şahbaz, Hidayet Kemal Bayatlı, Beşir Bayat, Çoban Hıdır, Muhsin Kevser Nuri'nin Türkiye'de yaptıkları doktora tezleri ile Önder Saatçi'nin yüksek lisans tezi, bunlar Türkiye'de Irak Türkmen Türkçesi üzerine yapılan ilk, başlıca bilimsel akademik çalışmalardır (Gökdağ, 2012). Bayır Bucak Türkmen ağzı ise "Suriye Bayır Bucak Türkmen Ağzı" adlı çalışması ile yakın kabul edilebilecek, Suriye Colan (Golan) Türkmenleri Ağzı". Çalışması bulunmaktadır (Erol, 2012). Çalışmamızda Kerkük ağzı ile ilgili verilere ulaşmak için Prof. Dr. Necdet Bayatlı'nın *Irak Türkmenlerinin Halk Masalları*, Ata Terzibaşı'nın *Arzu-Kamber Matalı* ve Kerkük Vakfınca yayınlanmış olan *Kardaşlık* dergisi incelenmiş Bayır Bucak Türkmen Ağzı ile ilgili verilere ulaşmak için de konuyla ilgili tek kaynak olan Faruk Yıldırım'ın *Suriye Bayır Bucak Türkmen Ağzı* çalışmasından yararlanılmıştır, bu karşılaştırma Oğuz lehçesinde yer alan Irak Türkmenleri ile Suriye Türkmenlerinin dilini dünya Türklerine tanıtmak ve Türk dünyasına hizmet etmek amacıyla da yapılmıştır.

1. ŞAHIS EKLERİ

Çekimli fiillerdeki şahıs ekleri işin hangi kişi tarafından yapıldığını belirten eklerdir. Eylemlerin gösterdiği hareketler, varlığın ve nesnelerin belirli şekiller içinde gerçekleştirdiği hareketlerdir. Bundan dolayı hareketin hangi şahıs tarafından gerçekleştirildiği şahıs ekleriyle belirtilir. Şahıs ekleri, fiillere haber veya tasarlama kiplerinin eklerinin ardından gelir. Bu, Türkçenin sondan eklemeli bir dil oluşunun özelliğidir (Korkmaz, 2019). Çekimli fiillerdeki şahıs ekleri bugün Türk lehçelerinde de farklı şekillerde kullanılmaktadır. Klasik gramer çalışmalarının genelinde şahıs eki, çekim ekleri arasında değerlendirilmektedir. Bu ek tasnifi yapan gramerciler tarafından farklı şekillerde sınıflandırılmakta ve adlandırılmaktadır. H.İ. Delice kendi tasnifinde bu eki *genişletme ekleri* arasında sayarken G. Gülsevin kategori ekleri arasına almıştır. C. Başdaş'ın tasnifinde ise *ara ekler* başlığı altında verilmektedir (Başdaş, 2011). Bu tasniflerdeki sınıflandırma kriterleri ve adlandırmaları göz önüne

alındığında şahıs eklerinin sözcüğün anlamını değiştirmeyen, eklendiği sözcüğü başka bir sözcükle öbek yapmayan, yalnız cümledeki öznenin varlığına ve sayısına işaret eden bir ek olduğu görülmektedir. Muharrem Ergin hazırlamış olduğu *Türk Dil Bilgisi* adlı çalışmasında şahıs ekleri için şunları belirtmiştir:

“Şahıs ekleri çekimli fiillerde hareketi yapan veya olan şahıs ifade eden eklerdir. Fiil kök ve gövdeleri çekimli hale girerek kullanım sahasına çıkarken önce şekil ve zaman eklerini alırlar. Şekil ve zaman ekleri ise yalnız bir çekimde, bir kipte aynı zamanda şahıs da ifade ederler. Diğer bütün çekimlerde, bütün kiplerde ise şahıs belirtmek için şekil ve zaman eklerinden sonra şahıs eklerinin getirilmesi gerektir. Demek ki şahıs ekleri şekil ve zaman kalıbına dökülmüş hareketin şahsa bağlanması için kullanılan eklerdir. Bir çekimde, bir kipte aynı zamanda şahıs ifade eden şekil eklerini de şahıs ekleri sayarak Türkçede üç tip şahıs ekleri olduğunu görürüz.” (Ergin, 2012).

Tahsin Banguoğlu tarafından kaleme alınan *Türkçenin Grameri* adlı eserde şahıs ekleri için aşağıdaki bilgileri vermiştir: “Bitmiş fiilin oluşması için zaman kavramından sonra en az bir de kişi kavramı yüklenmesi gerektir. Çekimli fiil kılan veya olan kişiyi kapsar. Zamirlerde olduğu gibi fiillerde de kişi ya eyden = 1. kişi, ya eydilen = 2. kişi, ya da sözü geçen = 3. kişidir. Türkçede kişiyi fiil kişi ekleriyle belirtiriz, bunlar bildirme tarzında doğrudan doğruya zaman eki (bil-ir- im, ver-ecek-sin) üzerine. Birleşik çekimlerde tarz eki üzerine (bil-ir-dim, ver- ecek-se-n) gelirler. Fiil kişi eklerinin çoğu aslında ek halinde zamirlerdir, bunlar en çok iyelik zamirlerinden, bazen ek halini almış kişi zamirlerden gelirler. Başka kaynaklardan gelmiş olanları da vardır. (Banguoğlu, 2015).

1.1. Türkiye Türkçesi Yazı Dilinde Şahıs Ekleri

Türkiye Türkçesindeki şahıs ekleri, fiile bildirme ve tasarlama kiplerinin eklerinden sonra gelir ve cümle içinde işin veya oluşun kimin tarafından gerçekleştirildiğini gösterir. Bu ek hem Türkiye Türkçesinde hem lehçelerin tamamında teklik ve çokluk şahıs ekleri olarak iki grupta ve altı şekilde karşımıza çıkmaktadır.

1.1.1. I. Tip / Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Birinci tipteki şahıs ekleri, zamir menşeli olarak şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek, gereklilik kipi çekimlerinde kullanılan eklerdir. Bu ekler şunlardır:

Tablo 1: Türkiye Türkçesi Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Tekil		Çoğul	
1. şahıs	-Im/ -Um	1. şahıs	-Iz/ -Uz
2. şahıs	-sin/ -sUn	2. şahıs	-sinIz/ -sUnUz
3. şahıs	Ø	3. şahıs	-IAr

(Korkmaz, 2019: 283)

Metinlerden Örnekler:

Ben, Zeyni Baba'nın fenerini yakmaya gidiyorum, (ÇK: 110)

O, senin tuvaletlerinle uğraşır, söküklerini diker... Sen de sokak işlerine bakarsın... (ÇK:21).

-Ne yaparsın, hanımlık yapıyoruz, hanım gibi giyineceğiz elbette, dedi. ... (ÇK:75).

Hasta mısınız? Niçin bu halde daireye geliyorsunuz? dedim. (ÇK: 87).

Bu şehrin askerleri galiba gülbeşkeri çok seviyorlar. (ÇK: 179).

1.1.2. II. Tip / İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

İkinci tipteki şahıs ekleri görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılan eklerdir. Bu ekler şunlardır:

Tablo 2: Türkiye Türkçesi İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Tekil		Çoğul	
1. şahıs	-m	1. şahıs	-k/ -k
2. şahıs	-n	2. şahıs	-nIz/ -nUz
3. şahıs	Ø	3. şahıs	-IAr

(Korkmaz, 2019: 283)

Metinlerden Örnekler:

(Gözlerimi yine açtım baktım. İhsan da gelmiş, sarı ve sakın bize bakıyordu.

— Ben korktum zannediyorum, dedim. (AG:15).

İşte Ayşe, Peyami, nerelere daldın yine? (AG:27).

Ölümün ortasından yürüyerek geçtik, gittik. (AG: 15).

-O halde, bana görücü geldiniz?

O, saf gözlerinde saf bir hayretle:

-Nereden bildiniz? (ÇK: 188).

Dün akşam tâ köşe başında karşıladılar, ayaklarıma dolaşmaya başladılar... (ÇK:17).

1.1.3. III. Tip/ Emir Kipindeki Şahıs Ekleri

Türkiye Türkçesinde üçüncü tipteki şahıs ekleri incelendiğinde emir kipi ekleri karşımıza çıkmaktadır. Buradaki, emir ekleri aslında şekil ekleridir. Türkiye Türkçesinde emir kipinde her şahsın ayrı bir şekil eki olduğundan dolayı bu şekil ekleri aynı zamanda şahıs da gösterir (Ergin, 2012).

Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılan III. tip emir kipindeki şahıs ekleri örneklerle birlikte aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Burada sadece kelime içinde kullanım şekli tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3: Türkiye Türkçesi Emir Kipi Çekimi Şahıs Ekleri

Tekil	Çoğul
<i>geleyim</i>	<i>gelin</i>
<i>gel</i>	<i>geliniz</i>
<i>gelesin</i>	<i>gelsinler</i>

(Korkmaz, 2019: 283)

1.2. Kerkük Ağzında Şahıs Ekleri

Irak Türkmen Türkçesi kapsam olarak başlıca Kerkük, Erbil, Kifri, Tuzhurmatı, Altunköprü, Tavuğ, Hanekin, Karatepe, Kızlarbat, Telâfer gibi şehirler ve buralarda bulunan kasaba ve köyler akla gelmektedir. Bu köy ve kasabalarda Irak Türkmen Türkçesinin farklı ağızları konuşulmaktadır. Bu konuşulan ağızlarda, bilhassa iyelik kökenli şahıs eklerindeki ikinci teklik ve çokluk eklerinden kaynaklanan şahıs eklerindeki art damak n (ŋ) sesinin "-v-" ye ve "-y-"ye dönüşerek iki guruba ayrıldığı görülür: "v" gurubu içinde yer alan ağızlar Kerkük, Erbil, Dakuk, Mendeli, Hanekin ve Kazaniye ağızlarıdır. Örneğin; gâ:ldiv "geldin", gözöv "gözün"; Telafer, Altunköprü, Tuzhurmatu, Tezehurmatu, Kifri, Beşir, Emirli ağızları ise "y" gurubunu oluşturmaktadır. Örneğin; gâldiy "geldin", göziy "gözün" (Bayatlı, 1996).

1.2.1. I. Tip / Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Kerkük ağzında Zamir kökenli şahıs ekleri, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi, şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek, gereklilik kipi çekimlerinde kullanılan eklerdir. Teklik 1. şahıs eklerine bakıldığında geniş ünlülü *-am*, *-em* şeklinde kullanılıyor, bu kullanım Güneybatı Oğuz gurubuna giren Azerbaycan Türkçesinde de görülmektedir. Teklik 2. şahıs ekleri ise *-sAn* şeklindedir, bu özellik yazı diline göre arkaiktir (Saatçi, 2011), Kerkük ağzında bu ek eski Türkçedeki şeklinin devamıdır, yine bu ek Azerbaycan Türkçesinde de görülmektedir. Türkiye Türkçesi yazı dilinde ise ünlüsü daralarak *-nlz/ -nUz* şeklinde kullanılmaktadır. Çokluk 1. Şahıs ise *-İğ* şeklinde kullanılmaktadır.

Irak Türkmen (Kerkük) ağzında kullanılan I. Tip şahıs ekleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 4: Kerkük Ağzı Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Tekil		Çoğul	
1. şahıs	-am/ -em	1. şahıs	-lġ
2. şahıs	-san/ -sen	2. şahıs	-slz/ -sUz
3. şahıs	Ø	3. şahıs	-lAr

(Şabaz, 1979: 450)

Metinlerden Örnekler:

Birinci ħrā:ħiz dā:di; mān divar istine oturam ikki parça olı biz de girā:riġ içā:ri. (ITHM: 249)

Şah ta kö:rh tı dā:di; kö:rhısan mä:nim ħasa:larım da ça:lsınnar. (ITHM: 249)

Uzaħtan ba:ħtı bir ħaraba:nın serdabınnan bir ışıġ ya:nırı. (ITHM: 249).

Bı da gā:ldi dādi em-arvadrı, mānim taħā:tim ħalma:dı, bırdı oturmaġa, madam Arzını vā:risiz ħaħa mānimĸin bir tāşt dırna:ħ lı-külĸā ālā:ginān. (AK: 25)

1.2.2. II. Tip / İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Kerkük ağzında bulunan iyelik kökenli şahıs eklerine bakıldığında Türkiye Türkçesiyle sadece teklik 1. ve çokluk 3. şahıs eklerinin aynı olduğu görülmektedir. Tekil 2. şahıs eki -v, çoğul 2. şahıs eki -vuz şeklindedir. Kerkük ağzındaki -v- sesine ilkin, Yusufu Züleyha mesnevisinde de rastlanmaktadır (Şahbaz, 1997). Geniz n'sinin v'ye dönüşmesi Kıpçak döneminde de kullanılmaktadır. Yine Afganistan'da konuşulan Afşar ağzında ve Azerbaycan'da Kuba'nın kuzeyinde bulunan bazı yerleşkelerde de bu ses değişmesine rastlanmaktadır. Kerkük ağzında çokluk 1. şahıs eki ise -ġ, -ħ şeklindedir.

Irak Türkmen (Kerkük) ağzında kullanılan II. Tip şahıs ekleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 5: Kerkük Ağzın İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Tekil		Çoğul	
1. şahıs	-m	1. şahıs	-ġ, -ħ (Emir ve istekte -ġın, -ġin)
2. şahıs	-v	2. şahıs	-vuz, -vüz (Emirde -vun, -vün)
3. şahıs	Ø	3. şahıs	-lAr

(Şahbaz, 1979: 451)

Metinlerden Örnekler:

Altunları paraları çaldım. (ITHM: 223)

Dädi bilezigi koyudıv su başında, gädesen Kamberi göresen (AK: 22) *Baba säniv olsın, biz kızımız sänä vä:rdiğ.*(ITHM: 233)

Kardeş, ege siz mäni kä:sersä:viz nāncä para kaza:nı siz? (ITHM: 221).

1.2.3. III. Tip/ Emir Kipindeki Şahıs Ekleri

Irak Türkmen Türkçesinde emir kipindeki teklik 2. şahıs eki, hem ekli hem eksiz olarak kullanılmaktadır. Örneğin *Aç-kinan* "aç", *Aç* "aç", *Aparginan* "götür", *Apar* "götür". Çokluk 1. şahıs emir eki yerine çokluk 1. şahıs istek eki kullanılır. Örneğin *alağ* "alalım" *atah* "atalım", *atağın* "atalım" Bu durum Kerkük ağzı için karakteristiktir. Bu eklerin ekşi Türkçede de kullanımı görülmektedir arkaik bir ektir (Şahbaz,1997).

Irak Türkmen (Kerkük) ağzında kullanılan III. tip emir kipindeki şahıs ekleri örneklerle birlikte aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6: Kerkük Ağzı Emir Kipi Çekimi Şahıs Ekleri

Tekil		Çoğul	
1. şahıs	-Im/ -Um Apa:rım	1. şahıs	-ğIn, Atağın
2. şahıs	-ginan/ -günan -kinan/ -kinan Alginan	2. şahıs	-n /-vIn/ -vUn Bağlavun Apa:rın
3. şahıs	-sIn/ -sUn Alsın	3. şahıs	-sInlar/ -sUnlar, -siner Etsiner

(Şahbaz, 1979: 456).

1.3. Bayır Bucak Türkmen Ağzı

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi, Suriye Bayır Bucak Türkmen ağzında da şahıs ekleri, zamir kökenli şahıs ekleri, iyelik kökenli şahıs ekleri, emir kipindeki şahıs ekleri olmak üzere üç guruba ayrılmaktadır (Yıldırım, 2018).

1.3.1. I. Tip / Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Bayır Bucak Türkmen ağzında zamir kökenli şahıs ekleri Türkiye Türkçesi yazı dili ile paraleldir. Zamir kökenli çokluk 1. şahıs *-(y)Iz*, *-(y)Uz* şekli Türkiye Türkçesi yazı dilinden etkilenecek, birkaç kişi tarafından kullanıldığı görülmektedir, Bayır Bucak Türkmen ağzında kullanılmaz (Yıldırım, 2018). Teklik 2. şahıslarda kullanılan *-siñ*, *-sUñ* eki ile çokluk 2. şahıslarda kullanılan *-siñIz/ -sUñUz*, *-sInIz/ -sUnz* ekleri, zamir kökenli şahıs ekerliyle iyelik kökenli şahıs eklerinin karışmasından ortaya çıkmıştır. Teklik 2. şahıs ve çokluk 2. şahıs

seyrek olarak kullanılır. Zaman ekleriyle çekimlendiğinde farklı ekler ortaya çıkmaktadır. Geniş zaman ekleriyle çekimlendiğinde şu ekler ortaya çıkmaktadır: *-Añ, -Iñ/ -Uñ, -An, -In/ -Un -Arsln, -(I)rsln* (Yıldırım, 2018).

Suriye Türkmen (Bayır Bucak) ağzında kullanılan I. Tip şahıs ekleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 7: Bayır Bucak Türkmen Ağzı Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Tekil		Çoğul	
1. şahıs	<i>-(y)Im, -(y)Um</i>	1. şahıs	<i>-(y)IK -(y)UK nadiren -(y)Iz, -(y)Uz</i>
2. şahıs	<i>-slñ/ -sUñ -sln/ -sUn</i>	2. şahıs	<i>-slñIz/ -sUñUz -slnIz/ -sUnz</i>
3. şahıs	∅	3. şahıs	<i>+IAr</i>

(Yıldırım, 2018: 190)

Metinlerden Örnekler:

Suyu dökerik, sora da mutuhiyesini dökerim... (Y: 345)

Pasaportnan geliyosun bura, gari gidiyorsun (Y: 446)

Önemli diye hepsi geçer. (Y: 368)

Dönüvâriri çekerik çıkarrik. (Y: 424)

-efendimiz, ya'ni inşallah hocam, hacca ömrä gidersiniz de görürsünüz. (Y: 474)

Bunnar gelir, hepsi muhabbetle yäller. (Y: 339)

1.3.2. II. Tip / İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Türkiye Türkçesi ve Irak Türkmen Kerkük ağzında olduğu gibi Suriye Türkmen (Bayır Bucak) ağzında da görülen geçmiş zaman ve şart-kipli çekimlerinde kullanılan eklerdir. Çokluk 1. şahıs eklerinde tüm çekimlerde *-K, -(y)IK/ -(y)UK* şeklinde görülmektedir.

Suriye Türkmen (Bayır Bucak) ağzında kullanılan II. tip şahıs ekleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 8: Bayır Bucak Türkmen Ağzı İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Tekil		Çoğul	
1. şahıs	<i>-m</i>	1. şahıs	<i>-K/-(y)IK/ -(y)UK</i>
2. şahıs	<i>-ñ, -n</i>	2. şahıs	<i>-ñIz/ -ñUz, nIz/ -nUz</i>
3. şahıs	∅	3. şahıs	<i>-IAr</i>

(Yıldırım, 2018: 191).

Metinlerden Örnekler:

Ya'ni sa:dece damın dökdüm merdivenneri çıharttım. (Yıldırım: 369)

-Niye böyle dädiñ ne bildiñ. (Y, 461)

-Çok insan bir adamdı. (Y: 344)

Allah süpa:navaete'a:la:ete nutuk vârdik. (Y: 472)

Götürdü göyünü bunna. tuttuğ, yatırdığ.(Y: 435)

Çay içmeyciñ mi sen gine? iç yahu! // ğariyi söylettiñiz.(Y: 437)

-Dädiler ya ibrahim sen mi yapıdñ? .(Y: 377)

1.3.3. III. Tip/ Emir Kipindeki Şahıs Ekleri

Emir kipindeki şahıs ekleri, Türkiye Türkçesi yazı dilinde olduğu gibi Bayır Bucak Türkmen ağızı da aynı eklerle karşılanır. Sadece çokluk 1. şahıs eki emir eki yerine çokluk 1. şahıs istek eki (y)Allm şeklinde kullanılır. Bu durum Kerkük ağızında da görülmektedir. Çokluk 2. şahıs eki ise Iñ/ -Uñ ekiyle karşılanır (Yıldırım, 2018).

Suriye Türkmen (Bayır Bucak) ağızında kullanılan III. tip emir kipindeki şahıs ekleri örneklerle birlikte aşağıdaki tabloda gösterilmiştir

Tablo 9: Bayır Bucak Türkmen Ağızı Emir Kipi Çekimi Şahıs Ekleri

Tekil	Çoğul
geleyim	gelelim
gel	geliñ
gelesin	gelsinler

(Yıldırım, 2018: 192).

SONUÇ

Tarihî süreç içinde Hazar'ın güneyinden göç ederek gelen ve Irak, Suriye hattında yerleşip kalmış, Oğuz boylarına tabi olan ve Oğuz Türkçesi gurubuna giren, Irak Kerkük ağızı ve Suriye Bayır Bucak Türkmen ağızı şahıs eklerine bakıldığında birkaç ses değişimi ve kullanım şekli dışında ölçünlü Türkiye Türkçesi yazı dilinden, pek fark görülmemiştir.

Zamir kökenli şahıs ekleri, teklik 1. ve 2. şahıslarda Kerkük ağızında, Türkiye Türkçesi yazı dilinden farklı olarak geniş ünlülü -Am ve -sAn şeklinde kullanıldığı görülmektedir. Bayır Bucak Türkmen ağızında ise Türkiye Türkçesinde olduğu gibi teklik 1. -Im, -Um, teklik 2. şahıs sIn, -sUn şeklindedir.

Çokluk 1. şahıs Türkiye Türkçesinde -Iz, -Uz, Kerkük ağzında -İğ ve Bayırbucak Türkmen ağzında ise -IK, -UK şeklindedir. Kerkük ve Bayırbucak ağızlarının birbirine benzerlik gösterdiği görülür. Bu durum Anadolu ağızlarından bazılarında, özellikle orta Anadolu ve Adana gibi yörelerde de Kerkük ağzındakine benzer bir durum görülmektedir. Çokluk 2. şahıs eki Türkiye Türkçesi yazı dilinde ve Bayırbucak Türkmen ağzında aynıdır -sInIz, -sUnUz şeklindedir Kerkük ağzında ise -sIz, -sUz şeklindedir.

İyelik kökenli şahıs ekleri, teklik 1. şahıs eklerinde üç dilde de aynı şekilde kullanılmıştır. Türkiye Türkçesi yazı dilinde, Bayırbucak Türkmen ağzında ve Kerkük ağzında -m şeklindedir. Teklik 2. şahıs Türkiye Türkçesi yazı dilinde -n, Bayırbucak Türkmen ağzında geniz n'si Kerkük ağzında -v şeklindedir. Kerkük ağzındaki -v şekli Güney ve Kuzey Azerbaycan'ın bazı ağızlarında da var. Bu yönüyle bakıldığında Kerkük ağzı Azerbaycan ağzına daha yakın olduğu görülür. Oysa Bayırbucak ağzı Azerbaycan özelliklerini bu noktada daha az göstermiş oluyor. art damak n (ñ) sesinin "-v-" ye dönüşmesi durumu Kerkük ağzının en önemli özelliklerinde biridir. Çokluk 2. şahıs Türkiye Türkçesi yazı dilinde -nIz, -nUz şeklindedir, bayırbucak Türkmen ağzında n sesinin art damak ñ sesine dönüşerek, ñIz, -ñUz şeklinde kullanılmaktadır. Kerkük ağzında art damak ñ sesinin "-v-" ye dönüşmesi sonucu -vUz olarak kullanılır. Teklik 1. şahıs eki Türkiye Türkçesi yazı dili ile Bayırbucak Türkmen ağzında -K şeklinde kullanılır, Kerkük ağzında ise -ğ/ -h şeklindedir.

Üçüncü tip emir kipindeki şahıs ekleri üç dilde de aynıdır, sadece bayırbucak Türkmen ağzında, çokluk 1. şahıs emir eki yerine çokluk 1. şahıs istek eki -(y)Allm kullanılır, bu durum Kerkük ağzında da görülmektedir. Kerkük ağzında emir 2. Şahıs eksizdir fakat seyrek olarak -ginan -günan, -kınan, -kinan şeklinde kullanılır, ek Kerkük ağzında yazı dilinde bulunmaz, fakat Azerbaycan Türkçesinde 20.yy. başlarına kadar kullanılmış, şimdilerdeyse bu ek kullanılmamaktadır.

Yapılan karşılaştırmaya bakıldığında Bayırbucak Türkmen ağzı Türkiye Türkçesine oldukça yakındır, özellikle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu ağızlarına benzer unsurlar taşır. Kerkük ağzına bakıldığında Azerbaycan Türkçesi ile tarihsel, dilsel ve kültürel olarak daha yakın olduğu görülür ve Azerbaycan Türkçesinin bir ağzı olarak da bilinir.

Çalışmada kullanılan işaretler:

a: uzun a

ä açık e

h hırıltılı h'si (ح)

q art damak k'sesi (ق)

v çift dudak sesi (Arapça: vav و)

í Dar, düz, orta ünlü

Taranan Eserlerin kısaltması

AG: Ateşten Gömlek, H. E. Adıvar, 2015.

ÇK: Çalıkuşu, R. N. Güntekin, 2016

AK: Arzi- Kamber Matalı, Ata Terzibaşı, 1971

ITHM: Irak Türkmen Halk Masalları, N. Y. Bayatlı, 2009

A: Acımak, R. N. Güntekin, 2016

Y: Yıldırım, 2018.

KAYNAKÇA

- Arslan, E. H. (2018). Göç bağlamında Suriye Türkmen Türkçesi ve Türk dili tarihindeki yeri. *Mediterranean Journal of Humanities Dergisi*, 8(2), 33–40.
- Arslan, H. E. (2009). Suriye Colan (Golan) Türkmenleri ağızı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 40–63.
- Arslan, H. E. (2015). Kilis ili ağızları şekil bilgisi (isim ve fiil çekimi) özellikleri ve ağız bölgeleri üzerine. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 1–30.
- Arslan-Erol, H. (2017). *Suriye Türkmen Türkçesi ağızlarının tespiti* (Proje No. 117K048). TÜBİTAK 1001 Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projeleri Destekleme Programı.
- Atanur, Ö., & Kara, M. F. (2019). Suriye Türkmen Türkçesi ağızlarının tespitinde derleme yöntemlerinin uygulanabilirliği ve karşılaşılan sorunlar üzerine. *Journal of Turkish Language and Literature Dergisi*, 5(2), 217–225.
- Bakır, A., Saatçi, S., & Özbek, A. İ. (2014). *Irak coğrafyasında Türk varlığı ve kültür sempozyumu*. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi.
- Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Başdaş, C. (2011). *Türkçede eklerin hiyerarşisi ve ara ekler*. Seminerler, Muğla, http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/cahit_basdas_turkcede_eklerin_hiyerarşisi.pdf
- Bayatlı, H. K. (1996). *Irak Türkmen Türkçesi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bayatlı, N. (2009). *Irak Türkmenlerinin halk masalları*. Berikan Yayınları.

- Bayatlı, N. (2009). *Irak Türkmenlerinin halk masalları*. Berikan Yayınları.
- Bayatlı, N. Y. (2009). *Irak Türkmenlerinin halk masalları*. Berikan Yayınları.
- Bozoğlan, İ. (2020). *Dünden bugüne Suriye Türkmenleri*. Gece Kitaplığı Yayınevi.
- Ercilasun, A. B. (2012). *Türk lehçeleri grameri*. Akçağ Basım.
- Ergin, M. (2012). *Türk dil bilgisi*. Bayrak Basım.
- Erol, M. (2012). *Halep Türkmenleri halk kültürü araştırması*. Grafiker Yayınları.
- Gökdağ, B. A. (2012). Irak Türkmen Türkçesinin şekil bilgisine dair notlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(1), 113-123.
<https://doi.org/10.7884/teke.15>
- Güntekin, R. N. (2016). *Çalıkuşu*. İnkılâp Yayınları.
- Hürmüzlü, H. (2013). *Irak Türkmen Türkçesi sözlüğü*. Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2019). *Türkiye Türkçesi grameri: Şekil bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Naskali, E. G. (1997). *Türk dünyası gramer terimleri kılavuzu*. Yükseköğretim Kurulu Yayınları.
- Saatçi, Ö. (2011). Irak Türkmenlerinin eğitim dili. *Kardaşlık*, 52, 52.
- Saatçi, S. (1996). *Tarih gelişimi içinde Irak Türkleri*. Kerkük Vakfı Yayınları.
- Saatçi, S. (2003). *Tarihten günümüze Irak Türkmenleri*. Kerkük Vakfı Yayınları.
- Şahbaz, H. H. (1997). *Kerkük ağzı* [Yayımlanmamış doktora tezi], İstanbul Üniversitesi.
- Terzibaşı, A. (1971). *Arzı-Kamber matalları*. Fatih Yayınları.
- Ulukan, Ç. H. (2016). *Nevrûzî'nin Yûsuf u Züleyhâ mesnevisinde Kerkük ağzının izleri*. Kerkük Vakfı Yayınları
- Yıldırım, F. (2018). *Suriye Bayır Bucak Türkmen ağzı*. Karahan Kitapevi.

KATKI ORANLARI VE ÇIKAR ÇATIŞMASI

Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.	Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Yazar Katkıları	<i>Çalışmanın Tasarlanması: EY (%100)</i> <i>Veri Toplanması: EY (%100)</i> <i>Veri Analizi: EY (%100)</i> <i>Makalenin Yazımı: EY (%100)</i> <i>Makale Gönderimi ve Revizyonu: EY (%100)</i> <i>Sorumlu Yazar:</i> Yazar ad-soyad baş harfleri ile belirtilmelidir ve iki kişilik çalışmalarda katkı oranları %50-%50 olarak belirtilmemelidir. (Bu kısım çalışma yayına kabul edildiğinde doldurulacaktır)	Author Contributions	<i>Research Design: EY (%100)</i> <i>Data Collection: EY (%100)</i> <i>Data Analysis: EY (%100)</i> <i>Writing the Article: EY (%100)</i> <i>Article Submission and Revision: EY (%100)</i> (This section will be filled in when the study is accepted for publication)
Etik Bildirim	info@akademikyorum.com	Complaints	info@akademikyorum.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.	Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.	Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.	Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

